

نامهٔ انسان‌شناسی

دورهٔ اول، شمارهٔ سوم، بهار و تابستان ۱۳۸۲

صص. ۲۳۱-۲۳۳

نادر افشارنادری

مردم‌شناس

۱۳۰۵-۱۳۵۸

مرتضی کُتبی *

یافت (۱۳۳۹) و راهی کشور فرانسه شد تا در رشتهٔ مردم‌شناسی دکتر هم بشود (۱۳۴۳).

با همین دکتری بود که استاد بزرگ همهٔ ما مرحوم غلامحسین صدیقی وی را به تدریس درس مردم‌شناسی نظری گماشت (۱۳۴۴). او علاوه بر همت معلمی جوهر پژوهشی نیز داشت و با گروه‌های تحقیقاتی مؤسسه همکاری می‌کرد، تا سرانجام، با سه نفر پژوهشگر صاحب نام به نام‌های جواد صفی‌نژاد، هوشنگ کشاورز صدر وحسن پارسا، گروه عشایری را از درون گروه روستایی/عشایری بیرون کشید و به آن استقلال بخشید و سرپرستی آن را به عهده گرفت.

حالا دیگر دکتر نادر افشارنادری، در کنار مسئولیت‌های علمی و مأموریت‌های دانشگاهی به سفرهای پژوهشی می‌رفت و عمر کوتاه خود را فعالانه و مشتاقانه در این راه خرج می‌کرد: از قزوین به ترکمن صحرا، از کهگیلویه و بویراحمد به کوشک و باشت و بابونی، از عشایرنشین شاهسون به ایل بهمنی درآمدورفت بود. کوچندگی عشایر را زیر نظر داشت و در مورد اسکان عشایر صاحب نظر بود. از بلوط تا مشک، از عروسی در نقاره‌خانه تا خرابه‌های

نادر مردی بود مرد و قوی، نه فقط از نظر قد و قامت که از باب اخلاق و استقامت. افشارنادری می‌خواندندنش از پشت اسماعیل میرزا می‌آمد (۱۳۰۵) که خود با شش پشت از نوادگان نادرشاه افشار بود. نادر ما کوچک‌ترین هفت فرزندش بود. پسر دیگرش داوود میرزا نام داشت و میان این دو پسر، شش دختر قطار شده بود. زادگاه او آرامگاه امام رضا (ع) بود، همان‌جایی که تحصیلات ابتدایی و متوسطه را به پایان آورده بود. دوران دانشجویی را با معلمی در وزارت فرهنگ دیروز و آموزش و پرورش امروز توأم کرده بود. درس می‌داد و درس می‌خواند تا در رشته فلسفه و علوم تربیتی از دانشگاه تهران کارشناس شد (۱۳۳۷). دو سال بعد و این بار از مؤسسهٔ مطالعات و تحقیقات اجتماعی همین دانشگاه به کارشناسی ارشد در رشتهٔ جامعه‌شناسی دست

* استاد دانشکدهٔ علوم اجتماعی دانشگاه تهران.

بیشتر اطلاعات این یادنامه را از پژوهشگر فرهیخته جواد صفی‌نژاد همکار نازنینم گرفته‌ام.

دره‌ها و کوهستان‌های عشایرنشین تا به حاتم بک و فرزنداناش (سرپرست بزرگ شاهسون‌ها) مورد مطالعه قرار گرفت (منتشرنگردیده).

۳- زمستان ۱۳۴۵: سفر مقدماتی پژوهشی به کهگیلویه و بویراحمد (شش روز)، گروه پژوهشی عشایری بررسی مقدماتی در شش ایل منطقه را آغاز نموده و گزارشی در این مورد به سازمان عمران منطقه‌ای کهگیلویه و بویراحمد ارسال داشت، ضمن معرفی و به دست دادن شناختی از شیوه زیست کوچندگی عشایر، ضرورت مطالعه طرح جامع یکساله را متذکر گردید. (پیشگفتار + ۱۰۸ صفحه) (منتشر نگردیده).

۴- سراسرماه‌های سال ۱۳۴۶: در این طرح پژوهشی ۱۲ نفر پژوهشگر مرد و زن به سرپرستی نادر افشارنادری به صورت پراکنده در ایل‌های مختلف مطالعه کردند. در این پژوهش نتیجه نهائی، نه مجلد کتاب، به صورت تکثیری به شرح زیر در سال ۱۳۴۷ منتشر گردید و تمام مجلدات با نقشه‌های منطقه‌ای و محلی نیز همراه است و نمودارهایی ضمیمه دارند.

۱- چرام، ده شیخ حسین: شهریور ۱۳۴۷، مهندس عزیزرخش خورشید. (مقدمه + ۱۰۱ ص).

۲- سی سخت بویراحمدسفلی، شهریور ۱۳۴۷، جوادصفی نژاد. (مقدمه + ۱۱۸ ص).

۳- باشت و بابونی، شهریور ۱۳۴۷، حسن پارسا. (۹۳ ص).

۴- کوشک دشمن زیاری، شهریور ۱۳۴۷، هوشنگ کشاورز. (۱۰۰ ص).

۵- یاسوج بویراحمدعلیا، شهریور ۱۳۴۷، علی اکبرقدیری. (۱۰۹ ص).

۶- سوق طیبی شهریور ۱۳۴۷، جواد صفی نژاد، هوشنگ کشاورز، نادر افشارنادری. (۵۸ ص).

دهدشت را به تصویر می‌کشید، داشت غرق زندگی عشایر می‌شد که غرق دریای مرگ شد و قلب ورزیده ولی فرسوده‌اش در دو نوبت به او هشدار داد و بار سوم دیگر از تپش ایستاد (۱۳۵۹) و او را در نیمه راه رها کرد.

ما همه از خصلت‌های آدمی وی با همکاران، از رأفت و عطفیت او بسا دانشجویان، از جوانمردی‌های او در مقام کاپیتانی تیم ملی فوتبال، از اقتدار او در مدیریت و مقاومت در برابر ساواک که می‌خواست نظامی‌ها را به دانشکده بریزد خاطره داریم و یاد او را زنده نگه می‌داریم.
روحش شاد

برخی پژوهش‌ها و فیلم‌های اتنوگرافیک نادر افشارنادری

سفرهای پژوهشی:

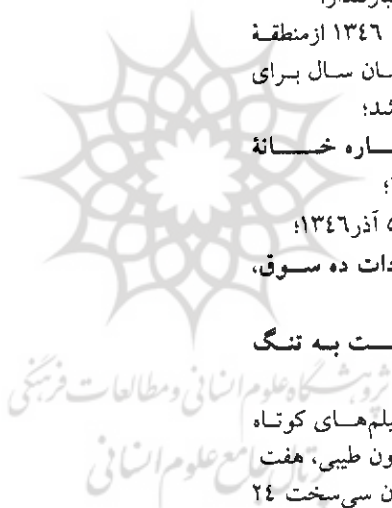
۱- بهمن ۱۳۴۴: سفر به باقرآباد قزوین، منطقه دشتابی بوئین زهرا، منتشر نشده.

۲- تیر و مرداد ۱۳۴۵: اولین سفر عشایری پژوهشگران گروه عشایری به سرپرستی نادر افشارنادری؛

در این سفر ۲۵ روزه ابتدا سراسر منطقه ترکمن صحرا تا نوار مرزی ایران و شوروی (سابق) مورد بررسی پژوهشی عشایری قرار گرفت. پس از پایان این سفر قلمرو عشایرنشین شاهسون مورد بررسی پژوهشی قرار گرفته، سراسر منطقه،

* این بخش بر اساس قسمتی از تحقیق استاد ارجمند جواد صفی نژاد بر زندگی و آثار نادر افشار نادری تهیه شده است (نک. به فصلنامه عشایری، ذخایر انقلاب، ویژه‌نامه نادر افشار نادری، سال ششم، شماره ۳ و ۴، پاییز و زمستان ۱۳۸۱، صص ۷-۱۱).

- ۷ - مونوگرافی ایبل بهمنی شهریور ۱۳۴۷،
نادر افشار نادری. (نه ۱۸۲+ ص.)
- ۸ - جمعیت و شناسنامه ایلات کهگیلویه
شهریور ۱۳۴۷، کارگروهی. (بیست و هفت
ص. ۴۶۰+)
- ۹ - اطلس ایلات کهگیلویه شهریور ۱۳۴۷،
جواد صفی نژاد. (هفت ۲۲۳+ ص.)
- علاوه بر مونوگرافی‌های مذکور نادر
افشار نادری فیلم‌های چندی از سکنه
فیلمبرداری کرد که اغلب به صورت تنظیم شده
نزد خود او باقی ماند، فیلم‌هایی که جواد صفی
نژاد شاهد تهیه آنها بوده است عبارتند از:
- ۱ - فیلم بلوط را که در سال ۱۳۴۶ از منطقه
بهمنی تهیه و در ۱۴ بهمن همان سال برای
اعضا گروه پژوهش نشان داده شد؛
- ۲ - فیلم عروسی در نقاره خانه
بویرا احمد سفلی، ۲۵ آبان ۱۳۴۶؛
- ۳ - فیلم خرابه‌های دهدشت، ۵ آذر ۱۳۴۶؛
- ۴ - فیلم مشک (بزکشی) در سادات ده سوق،
۵ اردیبهشت ۱۳۴۷؛
- ۵ - فیلم کوچ عشایر از دهدشت به تنگ
پیروز، ۸ اردیبهشت ۱۳۴۷.
- علاوه بر این نادر افشار نادری فیلم‌های کوتاه
دیگری مثلاً عبور از رودخانه مارون طبیعی، هفت
اردیبهشت ۱۳۴۷، فیلم از دبستان سی سخت ۲۴
فروردین ۱۳۴۷ و صدها عکس از منطقه تهیه
کرد که هنوز منتشر نشده‌اند.

پروہشگاہ علوم انسانی و مطالعات فرہنگی
پرتال جامع علوم انسانی